

Ցանկ

Բանաստեղծություններ

ՎԱԹԱՆ

ԷՍ ԳՐՔԻ ՃԱՍՓԻ ԽՐԱՏԸ

ԱՍՍՑՎԱԾՔ ԲՆԱՀԱՅՏՔ ԻՆՔՆԱՀԱՐՄԱՐ ՀՈՐԻՆՎԱԾ: ԼՈՌԸՑԻՔ

ՄՈԼԼԱ ՄԱՍՐԱԴՆԻ ԻՇԻ ՔՈՒՌԱԿԸ

ՄՈԼԼԱ ՄԱՍՐԱԴՆԻ ՊՂԻՆՁԸ

ԶԱՐՄԱՆԱԼԻ ՄԱՐԴԻՔԸ

ՄՈԼԼԱ ՄԱՍՐԱԴՆԻ ՃԱՇԸ

ԵՐԿԱԹԱԿԵՐ ՄՈՒԿՆ ՈՒ ԱՂՔԱՏ ՀԱՐՈՒՍՏԸ

ՎԱԹԱՆ

Ա՛խ վաթան, վաթան՝ քո հողին դուրբան,
Քո ծխին դուրբան, քո ջրին դուրբան,
Է՞ս փառքն ունեիր, է՞ս պատիւն առաջ,
Որ հիմիկ արւել, մնացել ես անջան:

Ե՞րբ միտք կանեի՝ թէ ես հողերը,
Էս դաշտն ու սարերն, էս սուրբ ձորերը,
Էնպէս մեծութիւն, էնպէս լաւ օրեր
Քաշել են, մնացել, ա՛խ հիմիկ անտեր:

Հող ունենք՝ իլլած, կեանք ունենք՝ մեռած,
Ա՛խ, ջրի, կրակի մենք եսիր դառած,
Ոչ երկինքն տեսնի մեր սուգն ու լացը,
Ոչ երկիրը պատուի մեզ տանի ցածր:

Ա՛խ, մեր սիրտն էնպէս ընչի՞ հովացել,
Արինը ցամքել, մեր կուռը թուլացել,
Եարաք, կը տեսնե՞մ, ա՛խ, ես մէկ օր էլ
Մեր սուրբ երկիրը թշնամուց ազատել:

Էն ի՞նչ շունչ կըլի, որ էս նոր հոգին
Փրչի վեր կացնի քնից մեր ազգին.
Էն ի՞նչ ձեռք կըլի, որ մեր աշխարքին
Էլ էտ սիրտ տայ ու կանգնեցի կրկին:

ԷՍ ԳՐՔԻ ՃԱՍՓԻ ԽՐԱՏԸ

Գնա՛, իմ խեղճ գիրք՝ գնա՛ մարդամեջ.
Գլուխդ քաշ քցի՛ր, մի՛ նեղանար հեջ:
Անկաջդ փակի՛ր, սիրտդ լեն բռնի՛ր,
Ինչ ասեն, խոսին, տա՛ր ու համբերի՛ր:
Ճամփորթի գլխին շատ փորձանք կգա:
Անձրև, ձին, կարկուտ՝ հազիր համեշա,
Դուման ու կայծակ, շոք, բուք ու կրակ
Ամեն տեղ կըլին, ամեն ժամանակ:
Էսպես բանիցը, ով շուտ վախենա,
Ու ճամփի կիսիցն վեր կենա, եղ գա,
Ո՛չինչ չի շահվիլ, դարդակ կմնա:
Փորձանքից՝ մարդը՝ լավ չի՝ նեղանա:
Ի՞նչ էս դարդ անում, որ վրեղ խոսին,
Յա քեզ ծաղր անեն, յա աչքից քցեն:
Ամենի սրտին դուր գալ չի ըլիլ.
Ամենի խաթրը ո՞վ կարա առնիլ,
Աշխարքի բերանն ջվալի բերան:
Առակ է ասած՝ ո՞ւմ ասես քո բանն:
Հալբաթ մեկ օր էլ արև դուս կգա,
Էն վախտն կիմանան, թե ուզածդ ի՞նչ ա,
Գնա՛, աստված քեզ բարի ճամփա տա,
Ում տուն էլ մտնիս, բարով տո՛ւր, գնա,
Մտքումդ պահի՛ր էն վաղի առակն,
Որ չանես քեզ էլ ինձ էլ խայտառակ:
Որ մեկ ծեր մարդ իր ջահել որդու հետ
Դուս Էկավ, գնաց, աշխարք տեսնի, եղ
Էլ իր տունը գա: Ինքն իշի նստեց,
Մնգնգալով՝ նա որդին առաջ քցեց:
Ճամփորթի մեկը էս տեսավ, ասեց:
Ի՞նչպես հեր ա նա, որ որդուն թողել

Ոտով, լիտր ու կես՝ ինքն իշին բազմել:
 Ասածը ծերը լսեց, վեր էկավ,
 Որդուն նստացրեց, ինքն առաջ ընկավ:
 Մեկն էլ էն կողմիցն՝ իր գուռնեն փչեց,
 «Երկուսդ էլ նստի՞ք, ի՞նչ բան ա էդ մեծ»:
 Մրան էլ լսեց լողլող հալևորն.
 Ոտներն ճոլլակ էն մեծ միրքավորն:
 Հեր ու որդի որ իշի վրա բազմած՝
 Չմտան քաղաքն. էլ մարդ չի մնաց,
 Որ մատով նրանց ցույց չի տա՝ հանկարծ:
 Բեդ, միրուք՝ բոլորն լավ սղալելով,
 Ծափ տվին քամակիցն, վրեն ծիծաղելով:
 Խղճի որ ճարը կտրվեց, վեր էկավ,
 Իշի ոտները կապեց, մեկ փեղ լավ
 Միջովն անց կացրեց, մեկ տուտն իր ուսին
 Մեկը իր որդու՝ դրեց քամակին:
 Քար ու ձոր բերան, ու աչք բաց արին:
 Ճարն որ կտրվեց, ի՞նչ պետք է աներ,
 Միրտը չտարավ աշխարքի բաներ:
 Հազար ուշունց ու անեծք կարթալով,
 Էշը վեր առավ, քցեց ջուրն՝ լալով:
 Գետի դրաղին կանգնած՝ սուք արեց՝
 «Լիս դառնա հոգիդ՝
 ա՛յ իմ էշ»՝ ասեց:
 «Ի՞նչ կըլեր, տանից չէինք դուս էկել,
 Ո՛չ ուրջին լսել, ո՛չ մեր տունն քանդել:
 Ինձ տեսնողը՝ թո՛ղ իր գլուխը լա,
 Ուրըջի դնչին հեչ մտիկ չտա»:
 —
 Ամենի խոսքին ականջ դնողը
 Գլուխը կկորցնի, յա էլած դուղը:
 Ով լայաղ չանի, քեզ վերցնի, կարթա,
 Թո՛ղ իր շնորքը պահի, մոտ չգա:
 Քար ու չոլ ընկնիլ ի՞նչ մեկ մեծ բան ա,
 Խոր խոր խոսալուցն ո՞վ ինչ կիմանա,
 Խոսողին էլ՝ միշտ հասկացող պտի,
 Թե չէ փուչ՝ քամին կառնի, կտանի:

ԱՍՏՅՎԱԾՔ ԲՆԱՀԱՅՏՔ ԻՆՔՆԱՀԱՐՄԱՐ ՀՈՐԻՆՎԱԾ

ԼՈՌԸՅԻՔ

Երկու լոռըցի՝ հալալ ախպոր նման՝
Թուր ու թվանք կապած սար ու ձոր ընկան,
Որ իրանց համար ֆորս անեն, բերեն,
Իրանց օղլուշաղն էնդով կերակրեն:
Հենց մտան մեշեն, մեկ ծառի վրա
Տեսան, որ մեկ չաղ չալ աղավնի կա:
Ընկերի մեկը մյուսին ասեց:
«Տյեղս կա՛ց, քյընամ, տյանիցն յաղ պյիրեմ,
Հլե յես սիյաթին, յես քյըմատաղ յեմ,
Ատյա՛, մե՛ր տղյա՝ մեր պյախտը պյանեց,
Շուտով յետ քյըքյամ, յես թըվավորյին
Լյավ հյաչքը պյոնի՛, մնյա յես ծյառին:
Մեկ քյաբյաբ յանենք, հյուտենք լյավ պյապյաթ:
Մըհյիկ քյընում յեմ, տյու քյիտես լյավ վյատ»: —
Նա ուշացավ, մյուսն էլ չհամբերեց,
Տրեխը հանեց, մտքումը դրեց.
Որ ծառն վեր ըլի ու ձեռով բռնի:
Ախմախ ֆորսկանը դեռ կիսաճամփի,
Աղավնին թռավ, գնաց իր քեֆին:
Լոռըցու աչքը բաց մնաց, հոգին
Էլ չի համբերեց, ասեղ բարկացած:
«Տյո չառլամիշ դյուշ տյու յոր քյու հյունարն
Պյանյացնիլ քյիտես, յե՞ս յեմ հլե նաչարն:
Ցոր տյու յետ, պստյիկ տեղյովն կյթոչիս,
Ձեռս յո՞վ է պյոնել, յոր դոլես փախչիս»: —
Ասեց ու գրը՛խկ, ծառի ծերիցը
Էնպես դրմփաց, ու իր ջանիցը
Ձեռք վերցնիլն, հոգին տալը մեկ էլավ,
Ու գուռնա մեիդն էնտեղ ձգվեցավ:
Ինչպես պատահեց: Աղավնու թևիցն
Մեկ բմբուլ էկավ, ընկավ վերևիցն
Լոռըցու բերանն, որ ընկերն էկավ,
Իշտահը զլած՝ մոտին կանգնեցավ:

«Հյա՞ քընըծահե՛ր՝ տյու յիշի քյուռյակ:
Ասեց ախմախը ու գնաց աղաք:
«Ա՛յտյա՝ քյու փյորը խյոզի թյափյան յէ՛ր.
Հինչ յէիր ճյաքյում, ա յէս խեղճ, յանտեր
Ղշին սյաղ, սյաղ յէս, տյու փյորըդ քյաշել,
Կըլխեդ խոյով յինի յիշտյահոդ, փյորդ յէլ:
Մի քիչ սյաքր յէիր յարել, հի՞նչ քըններ»
Ասեց, ընկերին տեղն ու տեղ թողաց,
Քամի կուլ տալով՝ իր բանը գնաց:
Աստված ողորմի լոռըցու հոքուն,
Էն ֆորսն, ընկերն ո՛չ էս տեսնիմ, ո՛չ դուն:

2

Երկուսն էլ մեկ օր էլի ֆորս գնացին,
Շատ որ ման էկան, բան չճարեցին.
Էկան մեկ ծառի շվաքի տակին
Քրտինք սրբելով՝ ծանր նստեցին:
Շատ ու քիչն աստված գիտե՛ ի՞նչ ասեմ.
Քոռաղաղինա՝ մեկ ճանճ, չգիտեմ,
Ի՞նչ կողմից էկավ, մեկի ճակատին
Նստեց ու արինն ծծեց իր քեֆին:
Ղոչաղ ընկերը էս որ հենց տեսավ,
Մատը բերնին դրեց, շվացրեց, ասավ,
«Հե՛ Հանի՛ քը մա՛տաղ՝ մեկ ժուկ սաքր արա՛,
Աստված մեր նյասիքն հյասցրեց յէս ա՛»
Ասեց ու թվանքն դոշին դեմ արեց,
Նա ոտը քաշեց, մյուսն գլուխը թեքեց:
Ընկերի մահը՝ հանաք իմացավ,
Մեռած մեյիդը կապեց, վեր կապեց, վեր կալավ
Գոմշի քամակին դրած՝ մեկ ջրի
Որ մեջը մտան, շոքն առավ գոմշի
Ջանն. աղավարի կուզեր, որ պառկեր,
Ախմախ ընկերը՝ էն կողմիցն ուսեր
Քաշելով՝ գոռաց, մեռլին վեր հատեց,
«Ատյա քյու նանի միսը շոն ծյամի.
Հենց մեռել յէս, յոր բերանդ գորում չի՛.

Մեկ հա՛, տպփոյու էլ ա անես էդ կյումշին,
Չթողասս նստինք, հոր քյնանք մեր պյանին»:

3

Մեկ քանիսն էլ մեկ օր կացին ուսին
Գնացին, փեղ անեն ու ճամփի կիսին
Մեկ ձիավորի որ ոաստ չէկան,
Կտրեցին աղաքն, խնդրեցին նրան,
Որ տեսնին՝ թե ո՞ւմ կացինն է լավ սուր:
Ղոյմաղոչում դու խելոք ձիավոր
Բոլորի կացինն որ մոտ չի արեց,
Ղամշեց ձիուն ու դարնըվեր քաշվեց:
Փալան ու նոխտա կորցրած իշի պես
Կանգնած՝ ճմբոեցին նրանք աչք ու երես:
Սատանին նալաթ՝ ձիու քուռակը
Մնացել էր եդ: Բռնեցին աղաքը:
Ինչ շոր ունեին, բոլորն հանեցին,
Նրան բարձեցին, որ սատկի տակին,
Որ նրանց սիրտը մի քիչ հովանա:
Բայց դոչաղ քուռակն՝ բարգ ու բարխանա
Հետն առավ, վազեց՝ տրտինգ անելով:
Լոռըցոնց աչքը սառած մնալով,
Հենց իմացան, էս տեսածն հրաշք էր:
Քորելով անսաս՝ գլուխ ու բեղեր.
Ընչանք տուն հասան, անձրևի տակին
Իրանց վրի կեղտն էլ մեկ լավ լվացին:

4

Էլի էս օրինած խալխը հագրված՝
Գնացին մեկ օր մեշեն՝ հավաքված:
Տեսան՝ մեկ լավ ծառ քարափի ծերին.
Թե կտրենք սրան, էսպես միտք արին,
Մեզ խեր չի անիլ, խոր ձորը կընկնի,
Մեր աշխատանքն էլ հետը փուչ կըլի:
Շատ որ միտք արին, խոսքը մին էլան.

Որ կախ ընկնին, ձեռ ձեռի նրանք տան,
Ու էնպէս քաշեն, քոքրհան անեն,
Իրանց միջումը հետո փայ անեն:
Աստված կանչեցին, ճոլովակ էլան:
Ծառը պոկ չէկավ, իրանց գլուխն ի՞նչ լան:
«Ատյա մեր տղյէ՛րք՝ տյուք դայիմ կյացե՛ք,
Մի ձեռիս թքեմ, յետո քյաշվեցյեք»:
Ձեռը բաց ընկավ՝ նրանք իրար գլխով՝
Խաչ, ավետարանի անուն տալով,
Էնպէս գորովեցան, քարափնիվեր ընկան,
Էն գընալն էր, որ գնացին, եղ չէկան:

ՄՈՂԼԱ ՄԱՍՐԱՂԻՆԻ ԻՉԻ ՔՈՒՌԱԿԸ

Իշի քուռակը վերջն է՛ջ կդառնա,
Ամարաթում, թե գոմում մեծանա:

Մոլլա Մասրաղինն շատ բան է արել,
Ինքն ախմախացել, ուրըշին խաբել,
Բայց նրա հունարքն իշի քուռակին
Իր իշությունից էլի չի դարձրին:
Մայիս ամիսն էր, օրերն քաղցրացել,
Իսան ու հայվան սար ու ձոր բռնել,
Ամենի արինն նո՛ր էր եռ ընկել,
Ամենի սիրտը էլ եղ նոր բացվել:
Մեկ քաձ էջ էլ իր քուռակն քամակին
Քցած՝ հանդումը նայում իր քեֆին.
Ինքն թավալ տալիս ախպումն ու գոմ,
Քուռակն էլ պոչը ցցած մոտն խաղում:
Մոլլեն որ իր սուրբ դուռանիցն ավել՝
Ուխտը ուլիցը չէր կարող ջոկել,
Նրա չափ ընկնիլն որ աչքովն ընկավ,
Էլած ուշք ու միտքն էլ նրա հետ թռավ:
«Ձահել վախտն էսպէս որ հունար ունի
Էս օրհնած գառը, ու փախչիլ գիտի,
Որ մեծանա հո՛ւ աշխարք կարմացնի,
Երբ տակիս՝ նստած՝ էսպէս չափ քըցի»:

Գողացավ քուռակն, տարավ գոմն, կապեց:
 Էշն լեզու չուներ, խելքը ո՞վ տվեց,
 Որ տիրոնչն ասի քուռակի տեղը,
 Մոլլեն էլ գիժ չէր, ասեր, դառնար գողը:
 Էսպես տանը կապեց, ո՛չ թե խոտ, խոռակ,
 Չամիչ ու խուրմա ուտեր մեր քուռակն:
 Արև ու անձրև այքը չըտեսավ,
 Թոզ ու ախպ, փալան, ո՛չ բեռը տարավ:
 Էսպես պահելուցն էլած դվաթն էլ
 Պակսեց: Մեր թամբալ քուռակն մեծացել
 Իր իշի բոյը, իր իշի հասակն
 Առած: Վախստն էր, որ տեսնին Մոլլի փառքն:
 Մեկ ազիզ օր էլ որ էկավ, հասավ,
 Մոլլեն էլ լավ իր թաղարեքն տեսավ:
 Ու տնկտնկալով, քամի կուլ տալով,
 Իշի քամակին բազմած խիստ քեֆով:
 Նոխտի փոխ՝ չաթու, թամքի տեղ փալան
 Իշի դունչն ու վրեն դրած՝ էկավ մեյդան.
 Որ ջիրիդ խաղա, քանի ինքն սաղ ա,
 Բայց էշ ու ջիրի՞ դ — ա՛յ Մոլլա Աղա:
 Ձիանքն էլ մնացին հուշտ էլած, սառած,
 Չէ թե ձիավորքն՝ բերանները բաց:
 Մոլլեն ամենի սիրտն առավ, ասեց,
 Որ իրան նայեն, ու էշը քշեց:
 Քոռաղաղինա էն օրը շոք էր,
 Ձիրիդի տեղն էլ ախպսին մոտ էր:
 Թո՛շ, թո՛շ կանչելով՝ խեղճ Մոլլեն բերանն
 Պատռեց, բայց իշի դուղը չի մտան:
 Բերնով օրհնում էր, ոտով վեր հատում,
 Գլուխը սղալում, եղևիցն բզում,
 Բիզն էլ բեզարեց, քարն էլ, քացին էլ,
 Բայց կակոդ ախպուսն իշի խելքն առել:
 Փովեց չորս ոտովն էն տեղ իր քեֆին.
 Ո՛չ ծեծին նայեց, ո՛չ Մոլլի միրքին:
 Տեսնողք փոր, բերան բռնած՝ քաշվեցին,
 Մոլլեն գոռ տվեց ուշունցի պարկին:
 Բայց խելոքի մեկն դրադ քաշեց նըրան,

Ու կարթաց գլխին սաղ սրհայթ դուռան,
«Ով իշին կուզի նոր մարիֆաթ տալ,
Աստված գիտենա, ի՛նքն ա էշն հալալ»:

ՄՈՂԼԱ ՄԱՍՐԱԴՆԻ ՊՂԻՆՁԸ

Մոլլա Մասրադինն իր հարևանիցն
Մեկ օր մեկ պղինձ սկսեց փոխ ուզիլ:
Իր կարիքն հոքաց, եղ բերեց պղինձն,
Բայց հետն էլ մեկ փոքր թավա էր դրել:
Խեղճ հարևանը մնաց զարմացած,
Խորամանկ Մոլլի միտքը չիմացած,
«Պա՛ տվելի՛ ասեց, էս ի՞նչ ընկեր ա,
Որ պղնձիս հետ իմ տունս էկել ա,
Ես քեզ անցած օրն՝ մինը փոխ տվի,
Հիմիկ ջխտվել են. ի՞նչ պետք է ըլի»:
—
Մուրբ Մոլլեն նրան փառավոր դիմով
Իմամ, Հուսենի, Ղուռանի անունով
Գլխումն նստացրեց, թե նրա պղինձն
Ծնավ իր տանը: Թե չէ իրանից
Գի՛ ժ չէր, որ իր տան հաջաթն վերցնէր,
Ու նըհախ տեղը ուրըշին բախշեր: —
Հարևանն թեև շատ էլ միտք արեց,
Ուսերը քաշեց, գլուխը շարժեց.
Բայց ավելի շահն ո՞ւմ փորն ա ծակել.
Ով շատ ազահ է, վա՛յ էն մարդին էլ:
Հարևանն սկսեց շնորհակալ լինիլ
Ու ուրախությամբ թավեն տուն տանիլ:
Մեկ քանի օրից եղը մյուս անգամ
Մոլլեն էլ էկավ առ իր բարեկամն.
Դեռ չէ՛ր բերանը բաց արել, իսկույն
Դրացին խնդությամբ՝ շուտով վազեց տուն,
Պղինձը դուս բերեց, մեր Մոլլին տվեց,
«Էլի կըծընի», իր մտքումն կարծեց:
Բայց Մոլլի հեսաբն դեռ չէր մտածել:
Օրն շաբաթ դառավ, շաբաթը ամիս.
Չարեն կտրեցավ, պղինձը պահանջել

Սկսեց դրացին, բայց դու ո՛չ մեռնիս:
Մոլլեն էլ ո՛չ սուրբ, ո՛չ իմամ թողեց,
Քյաբ ու Ղուռանով չարաչար երդվեց:
«Թե նրա խեղճ պղինձն՝ մեկ ամսից առաջ
Վա՛յ տեր կանչելով, մեղա գոչելով
Հոգին ավանդեց, երկինքը գնաց»: -
Դըրացին մնաց քար կտրած, սառած.
Հենց բռնես, մեկ ձի գլխին քացի տվեց:
Մոլլի ոտն ու գլուխն չափելով՝ ասեց:
«Հանաքն ուրիշ վախտ արա՛ դու ինձ հետ.
Էդպես մասալեքն պատավքը կասեն.
Կամ պղինձս տո՛ւր, կամ նրա ջառըմեն.
Թե չէ ո՞վ է լսել՝ թե պղինձը կը մեռնի»,—
— «Էսպես հաստագլուխ մարդ էլ կըլինի՞»,—
Տո քո՛ փակ.
Ծանոողն մեկ օր պետք է մեռանի.
Ով որ ծնելուն հավատ կընծայի,
Ու ծնած որդին իր տունն կտանի,
Բաս մահվան սուքն չպետք է կատարի՞: —
Դիվանն էլ Մո՛լլին իրավունք տվեց.
Դրացին թեև գլուխն քարեքար տվեց.
Ձեռն ո՛չինչ չընկավ. ում էլ հարցրեց,
Հենց է՛ն շահվեցավ, որ վրեն ծիծաղեց:
Խորամանկ մարդիցն աստված ազատի,
Խելացին նըրա ո՛չ խերն, ո՛չ շառը,
Իր օրումն երբեք չի պետք է ուզի:

ԶԱՐՄԱՆԱԼԻ ՄԱՐԴԻՔԸ

Շատ տեղ ման էկած, շատ երկիր տեսած՝
Մեկ մարդ՝ էլ կրկին իր աշխարհն էկավ.
Ծանոթ, բարեկամ գլխին հավաքված՝
Կուզեին գիտել, թե նա ի՞նչ տեսավ:
«Լեզուս չի՛ բռնում, որ ձեզ ե՛ղ պատմեմ,
Ինչ որ լսել եմ ու աչքով տեսել.
Թողե՛ք, բա՛րեկամք՝ փոքր շունչ առնեմ,
Ապա լսեցե՛ք, ինչ կուզեմ ասել: —

Վա՛յ էն մարդին, որ իր տանը միշտ մնա.
 Ու աշխարքիցս ո՛չինչ խաբար չիմանա:
 Դուք լավ գիտեք, թե ի՞նչքան մեծ ա երկիր.
 Ու ո՞րքան ծովք, ազգք և քաղաքք ու բաներ
 Կան ամեն տեղ հազար տեսակ զանազան
 Ո՛չ թիվ ունին, ու ո՛չ հեսար, ո՛չ սահման:
 Շատ տեղ կա, մարդիք իրար միս ուտեն,
 Շատն էլ հացի տեղ խոտը ճաշակեն.
 Ոսկի ու արծաթն՝ էնպես երկիր կա,
 Խոտի հետ դուս գա, ջրրի հետ գնա:
 Բայց էս ինձ էնքան չի զարմացրուց,
 Ինչպես մեկ երկրի մարդքերանց գործն:
 Հառավոտե մինչև ի մութն անխափան
 Նստին նրանք ի միասին լուռ, անձայն:
 Ո՛չ դժոխքն են մտածում, ո՛չ արքայությունը,
 Հաց ու կերակուր իսպառ մոռացած,
 Ու Աստծու աչքիցն՝ հենց բռնի՛ր՝ ընկած,
 Իրար երեսի նայիլ չեն ուզում:
 Ամպն էլ որ գոռա, կայծակն էլ թափի,
 Թոփ ու թնդանոթ նրանց գլխովն անցնի,
 Թեկուզ սաղ երկինքն նրանց գլխին փուլ գա,
 Մեկն էլա տեղիցը չի՛ ուզիլ ժած գա:
 Թե դժոխքն էի գնացել, հավատացե՛ք ինձ՝
 Էն զարհուրելի կերպարանքն ինձ
 Չէին պատահիլ: Քանի միտքըս գա,
 Հոգիս ու մարմինս սարսի ու դողա»: -
 «Ախր ի՞նչ է նրանց միտքն ու կամքը,
 Որ էսքան մտածեն», հարցրին բարեկամքը:
 «Կարելի է՝ թե իրանց աշխարքի հոքսն են միշտ քաշում»:
 — «Ա՛խ՝ ի՞նչ եք ասում»:
 — «Ուրեմն իրանց հին մեղքն են լաց ըլում»:
 — «Ո՛չ, բա՛րեկամք՝ ո՛չ»:
 — «Ուրեմն անգին քա՞րն են նրանք պտրտում»:
 — «Չէ՛, չէ՛. ի՞նչ ասեմ»:
 — «Ուրեմն խելացնո՞ր են, որ չեն զգում,
 Խոսում, կամ լսում, բաս ի՞նչ են անում»:
 — «Թո՛ղ լղթ-թո՛ղ լղթ են խաղում»:
 —

ՄՈԼԼԱ ՄԱՍՐԱՂԻ ՃԱՇԸ

Ճամփեդ բռնի՛, գնա՛, ամեն ծափ տվողի
Առջևն մի՛ պար գալ, ոտդ կդիպչի քարի:

Մոլլա Մասրաղինն բեհեսաբ չարեց,
Մեկ քոռ կնիկ առավ, հետը պսակվեց:
Մոլլեն ու կնի՞կ — վա՛յ քո տղիս տղա՛՝
Լսողն չի՛ ասիլ, թե Մոլլեն գիժ ա: —
Մոլլի փորն սկսեց շուտով ցավ ընկնիլ,
Կերած, խմածը քթիցն վեր թափիլ:
Օրն հազար անգամ յա դուս էր գնում,
Յա տեղը քցում, միջումը պարկում:
Բայց հիվանդի սիրտն էլ՝ շորվա կուզի,
Ի՞նչ անի խեղճը, ո՞ր ջուրը ընկնի:
Կերածն համ չուներ, մեկ օր ալանի
էր կնկա էփածն, յա իսպառ աղի:
Չարեն որ կտրեց, կնկա խոսքովը
Վեր կացավ, գնաց իր զանքաչի քովը.
Որ մեկ ճար անի, աղչկանն դարձ բերի,
Աղին, ալանին նրան սովորցնի:
Չանքաչն որ տեսավ նրան տուն մտնելիս,
Կարծեց փեշքաշով ա փեսեն գալիս:
Հենց բարով տվեց ու միտքն իմացավ,
Գլխին բամբաչեց, դուռը հետ արավ:
Կրեմ էդ գլուխըդ ինչ կարթացող ես,
Բաս էդքան բա՞նն էլ դու իմացել չես:
Շատին շատ քցի՛, քչին՝ քիչ՝ ասա՛՝
Իմ աղչկանը. ու ջհանդամը գնա՛:
«Շատին շատ, քչին քիչ»՝ ասելով էկավ,
Անճար Մոլլեն մեկ կալի կշտով անցավ:
Հենց է՛ս հաղաղին՝ երկու ախպեր էլ
Կալը կուզեին ճոթ անիլ, տանիլ:
Մեծն ասում էր՝ թե ինձ շատ կհասնի,
Իմ օղլուշաղըս շա՛տ շատ է չունքի:
Փոքրն էլ ասում էր, պետք է պսակվիմ,

Հարսանիք անեմ, շատն ի՛նձ տուր, տանիմ:
 «Շատին շատ, քչին քիչ՝» Մոլլեն որ չասեց,
 Մեծ ախպոր սիրտը երկու թիզ եղվեց:
 «Տե՛ս, սուրբ Մոլլեն էլ ի՛նձ ա դրստում,
 էլ ի՞նչ խոսք ունիս, նըհախ տեղն կովում»:
 Ղոյմադոչում տղա՝ եղանըդ քաշի,
 Մոլլի ոտն ու գլուխն ձվի պես ջարդի:
 «Ա՛խպեր՝ ի՞նչ ասեմ, գլուխըս քարը,
 էլ տեղն ասածս՝ քո խերն ու շառը»: —
 Տո քո՛ փակ՝ տեսար կալ ենք ճոթ անում,
 Դու ո՞ւր ես գալիս, մեր մեջն խառնըվում:
 Դրադովն անց կա՛ց, մեկ բերան ասա՛,
 «Աստված բարաքյաթ ու միշտ ձեզ խեր տա»: —
 «Աստված բարաքյաթ ու միշտ ձեզ խեր տա՛ »
 Ասելով գնաց մեկ խելիմ ճամփա:
 Տեսավ. մեկ աժդահա մարդ մեկ տեղ նստած,
 Շորերը հանած, արևկող արած,
 Իր չար թշնամու միսը պոկում ա,
 Բերանը տալիս, որ քիչ դինջանա:
 Քուրթուր անելով, քուցին անելով
 Ջանը քոս ընկել, դնգներն գուլացել:
 Գլուխն վեր քաշեց, որ տեսնի, ո՞վ ա.
 «Աստված բարաքյաթ, խեր տա՛ համեշա»:
 Որ չի՛ լսեց անճարն, ջանը դող ընկավ,
 Հենց էնպես տկլոր տեղիցն վեր կացավ,
 Մեր ախմախ Մոլլին էն քոթակն տվեց,
 Որ նախրի իշին կհամարեր էծ:
 «Բաս ի՞նչ ասեմ, ի՞նչ. ինձ մի՛ սպանիլ,
 Թե ասածդ չանեմ, ինձ մարդ մի՛ ասիլ»:
 -Ա՛խմախ, դուռումսա՛ղ՝ տո Մոլլի կտո՛ր.
 Չե՞ս կարող ասիլ ինչպես մեկ ուղվոր.
 «Աստված բոլորին ջնջի, փչացնի՛ »,
 Հախ միայն տերը դրանց քոքը կտրի՛:
 «Աստված բոլորին ջնջի՛, փչացնի՛ »:
 Բերան անելով Մոլլեն խելացի
 Հենց էն տեղն էկավ, որ մեկ մեռելի
 Նաշն ուսի դրած, որդի, ընտանի

Բոլոր խալիսի հետ գլխներին տալով,
 Տանում էին՝ որ թաղեն՝ սքալով:
 «Աստված բոլորին ջնջի՛, փրչացնի»:
 Որ չի լսեցին խալիսն ու գեղըցի,
 Հենց բռնես մեկ թոփ բիրդան տրաքեց.
 Դագաղն վեր դրին, Մոլլեն էլ կանգնեց,
 Հենց իմացավ՝ թե ուզում են խնդրել,
 Որ աղոթք անի, փող տան իրան էլ:
 Մոլլի ոտն ու գլուխն նրանք աղցան արին:
 «Տո բե՛ մուրվաթներ, լսեցե՛ք իմ բանին.
 Ախրը ի՞նչ ասեմ, սիրտներդ հովանա.
 Մեկ խոսք ասեցե՛ք. էս ի՞նչ մուրվաթ ա:
 Թե որ էն չասեմ, աչքըս հանեցե՛ք»: —
 «Ա՛յ իշագլուխ՛ տո մի միտք արե՛ք,
 Մեռլին ո՞վ կասի, ջնջվի՛, փրչանա՛:
 Կասեն՝ «Տեր աստված հոգուն ռահմ արա՛»:
 «Տե՛ր աստված սրա հոգուն ռահմ արա՛»:
 Մերտելով ընկավ էլ եղ ճամփեն նա:
 Տեսավ մեկ սատկած շուն դուս են քաշում,
 Որ տանին, հորեն մեկ դրաղ տեղում:
 Տանողք աչք ու քիթ բռնել են դայիմ,
 Որ մուռտառ հոտիցն գահլակուշտ չըլին:
 Աչքն առավ թե չէ մեր գիտուն Մոլլի,
 Լեզուն բան ընկավ. անոտ ջաղացի
 Պես պտուտ էկավ, իր աղոթքն ասեց,
 «Աստված ռահմ անի՛ հոգուն». ձեն տվեց:
 Շունն էլ չէ՛ր տանիլ նրանք ի՞նչպես տանին:
 Մոլլի խոր հոգին կատիկն հասցրին,
 Խելք ու միտքն թռավ, ճամփեն կորցրեց.
 «Ի՞նչ ասեմ՝ ջա՛նրմ» գեջդանգեջ ասեց: —
 «Տո դուդուկ քոփակ, աչքըդ քոռանա՛,
 Տեսնում ես ախրը՝ մեր տարածն շուն ա:
 Մեկ թըքի՛ր գետնին, հուփ տո՛ւր աչքերիդ.
 Ու հետո ասա՛. մտիկ տո՛ւր առաջիդ:
 «Փյո՛ւֆ, փյո՛ւֆ, փյո՛ւֆ. էս ի՞նչ անիծած հոտ ա:
 «Ջհանդամը գնա՛, սրա սպանողն եղ չգա՛»:
 Հիմիկ է՛ս դասն էր սերտում ջրատարն,

Որ մատը խառնեց մեջն սատանեն չար:
 Հենց մտավ կուչ գալով՝ մեկ հարսանքատուն,
 Տեսավ թամաշեն, պարն, ուրախություն:
 Քիթը պինդ բռնեց ու տվեց հարա՛յ.
 «Փյո՛ւֆ, փյո՛ւֆ, փյո՛ւֆ. էս ի՞նչ անիծած հոտ ա»:
 Ջուռնաչին գուռնեն, դափը դափաչին,
 Քափկիրն ու թավեն՝ մքրուկն ու աշչին.
 Կարած տիկն ու թասը պարոն շիրաչին,
 Էնպես խըփեցին Մոլլի ճակատին,
 Որ աչքն բուռն ընկավ, սկսեց ձեն տալ.
 «Ա՛խպեր՝ ի՞նչ ասեմ, էս ի՞նչ ա իմ հալն»:
 «Բանը գլխիցդ կտրվե՞լ ա՛քո՛ փակ՝
 Որ մեկ աչքդ էլ ա քցես քո աղաք:
 Ձեռդ էլ ա՛ ժա՛ժ տուր, թե պար չես գիտում:
 Ի՞նչ ես եղ հոտած ըռեխրդ ցրվում:
 Մեկ իծի պես էլ չե՞ս կարող մկկալ,
 Յա իշի թահըր կանգնիլ ու գռա՛լ»:
 Էսպես կռները թափեթափ տալով,
 Հետը մկկալով, վախտ վախտ զրոալով,
 Հենց ընկավ ճամփա, տուն հասնի բարով: —
 Քոռաղադինա ֆորսկանի մեկը
 Հինգ սհաթ խտտել թվանքի ոռքը,
 Աչքը ջուր կտրել ու բուսու մտել:
 Հենց է՛ն էր ուզում, մեկ դուշ սպանիլ:
 Մոլլի մարաքեն դուշը որ տեսավ,
 Բարով մնա՛՛ ասեց ֆորսկանին՝ թռավ:
 Ֆորսկանի աչքը կայծակին տվեց,
 Մոլլին պար գալիս որ տեսավ, վազեց,
 Թվանքի լուլեն միջիցն ճոթ էլավ,
 Էնպես նրա գլխին սաստիկ վրա էկավ:
 Խեղճ Մոլլեն էլ եղ՝ գլուխը լաց էլավ.
 Էլ եղ իր գուռնեն փչեց, ու ասավ:
 Որ էն օրհնածը գլխին խելք դնի,
 Ի՞նչ անի, որ էլ բալի տակ չընկնի:
 «Տո տա՛ վար՝ չուումն ախր ո՞վ պար կըգա,
 Ի՞նչ ծուխ ա մտել քիթդ՝ քեզ դադում ա:
 Տեսար դուշն նստած՝ զրդակըդ վեր ա՛ռ,

Կուզեկուզ ընկի՛ր դաշտ, ու ձոր ու սար:
 Ո՛չ դուշ կփախչի, ո՛չ դու կթագվիս,
 էս ի՞նչ բերիք դու էս օր իմ գլխիս»: —
 Մոլլի գլուխը հաստ, ու ծուծը բարակ.
 Ճամփին էլ կերած էնքան տուր, քոթակ,
 Սաղ Ղուռանն փորումն, կարթացող, տեղյակ
 Փեշերն վեր քաշեց, դրեց կոնատակն
 Ջարդված դայլանը ու գգած գդակն.
 Փիք ու փեղամբար կանչելով՝ ընկավ
 Ճամփեն կուզեկուզ, մեջքը կոտրելով,
 Կնկանն, զանքաչին օրհնություն տալով,
 Իր հարամ փորն էլ հետն անիծելով,
 Հենց մեկ բաղի մոտ հասավ, տնքալով:
 Բազմանչին հինգ օր աչքը չէ՛ր կպցրել,
 Գիշեր ու ցերեկ զարթուն մնացել:
 Որ գողը բռնի, հախիցը վեր գա:
 Կուզ Մոլլին տեսավ հենց բիրաղի նա,
 «էս ա իմ գողըս, որ օրը ճաշին
 էսպես վախում ա, զընամ, նրա հոգին
 Հանեմ, վեր ածեմ, որ էլ մյուս անգամ
 Չըգա՝ թե ինքս էլ որ նըրան ձեն տամ»: -
 Աստված իմանա, թե ո՛րքան թագեց,
 Տունն էլ հեռու չէր, նրա բախտը բանեց:
 Գնացին դատաստան, որ գանգատ անեն,
 Մոլլի վերջի կարգն էս օր կատարեն:
 Բաղմանչին սկսեց իր գուռնեն փչել,
 Ախունդն Մոլլի կճուճն լավ ձեռնահարել:
 Տեսավ մեջը փուչ, էլ հատիկ չկա,
 Արձակեց Մոլլին՝ որ իր տունն գնա:
 Էնքան ծեծվել էր անճարն ու ջարդվել,
 Որ ջանումն էլ սաղ տեղ չէր մնացել:
 Քանի առնում էր դեղն ու միլամը,
 Ու միտքը բերում կերածի համը,
 Վա՛յ էր կանչում ու դռնին վեր հատում,
 «Ով էս աշխարքումն, անիծած տեղումն
 Ամենի խոսքին միշտ ականջ կանի,
 Մեկ գլուխ ու թո՛ղ՝ երկու ձեռք անի»: —

ԵՐԿԱԹԱԿԵՐ ՄՈՒԿՆ ՈՒ ԱՂՔԱՏ ՀԱՐՈՒՍՏԸ

Փո՛ղն ա բան տեսնում էս մեր աշխարքումն:

Գեղըցու խոսք ա, հո էս չեմ ասում,

Բայց խի՛ստ հեասքի,

Ով բանը չափի:

Մահն էկավ դուռը մեկ հարուստ մարդի,

Խեղճն ուներ հենց մեկ բեղովլաթ որդի:

Կանչեց նրան մոտն, խելք դրեց գլխին.

«Գիտեմ, որ ասեց՝ իմ դատած մալին

Ղադրը չե՛ս անիլ, կուտես, կմարսես.

Վերջն դռնեդուռ հաց պետք է ուզես:

Արի՛, խրատըս գետինն մի՛ քցիր,

Երբ էս օրին դու հասնիս, գոմն մտի՛ր,

Պարանը քցի՛ր էն մեծ սնի արանքն,

Կախվի՛ր, ու խեղդվի՛ր, թե ատես քո կյանքն»:

Շաբաթ չըքաշեց, որ հերը թաղեց.

Մեկ մարդ աշխարքումս էլ նա չըթողեց:

Սազանդար ասես, դմբակ ու դայրա.

Էլ դափ ու զուռնա, չմընաց, մոյդա,

Բարեկամներին գլխին հավաքած,

Փորի հետն ընկավ, քեֆ արեց, ցնծաց:

Էս անիրավներն էլ էնպես էին

Նրա դուռը քամել ու նըստել ուսին

Օրը հազար անգամ գլխովը երդվում,

Ու անուշ խոսքով հետն էլ լավ եղում,

Որ հենց էր կարծում էն ողորմելին,

Թե ի՛ր ձեռին ա նրանց սուրբ հոգին. —

Բայց ո՞ւմ չի էսպես փորի բարեկամ

Ռաստ էկել՝ որ նոր էս բանը շուռ տամ:

Հենց դանը հատավ, ջաղացն էլ կանգնեց,

Ով էլ հաց ուներ, իր դարդը քաշեց:

Փորի տակն ընկավ հենց ջուլ ու փալանն,

Էլ ո՞վ էր գիժ՝ որ մոտիկ գա նրան:

Բարեկամները տաշտաքերանքն էլ

Որ լավ մարսեցին, պարկը թափ տվին,
 Տիկը մզեցին, ջանը հանեցին,
 Բերանն ու միրուք թամուզ սրբեցին,
 Խաչակնքելով դըրադ քաշվեցին,
 Ձեռը լվացին:
 Ո՛չ թե բարով տալ, կամ կշտովն անցնիլ
 Նրանք լայադ չէին անում, կամ խոսիլ:
 Մեկ բան ասելիս էլ հրհռում էին,
 Ծափ տալիս, խնդում, ծաղր անում խղճին:
 Մեկ օր էլ տեսան, մաշիքը ծակ էր.
 Մյուս շորերն հո ձեռից ընկել էր:
 Որ չասեց՝ թե մուկն ա մաշիքն ծակել,
 Գելը կատաղեց, էնպես ծաղր անիլ՝
 Քա՛րը կը պատռեր, ի՞նչ թե նըրա սիրտը,
 Որ էլ տեղ չուներ, ծածկի իր դարդը:
 Դանակն ոսկոռին էկել էր, հասել
 Մեկ անուն ուներ, էն էլ նա կոտրել:
 Հոր տըված Խրատն իսկույն միտքն ընկավ,
 Միրտն արնով լիքը հենց որ տուն էկավ.
 Մեկ թոզ վեր առավ ու գոմը վազեց,
 Հոր հոգին հիշեց, իր օրն անիծեց,
 Էլ հոգի, հավատ ի՞նչ միտքը կըզար,
 Որ մեղա ասեր, յա իր մեղքը լար:
 Թոկի ծերը որ նա չի՛ բարձրացրեց,
 Գերանի արանքն ուժով որ խրեց,
 Հանկարծ մեկ տոբրակ է՛նպես շըրիկաց
 Առաջին, որ աչքն վրեն մնաց սառած,
 Ոսկի էր մեջը լիքն ու պինդ կապած.
 Ո՞ւմ էն հաղաղին պատահի հանկարծ
 Էսպես բան, որ իսելքն էլ վըրեն մնա,
 Նո՛ր հոգի չառնի, նոր սիրտ չըստանա:
 Բարի հոր միտքը նա նոր իմացավ,
 Վեր առավ փողը, հետը տուն տարավ:
 Օրեց օր էլ եղ ոտն ու գլուխն դըզեց,
 Բարեկամների տուտն էլ եղ բացվեց:
 Բայց էն շա՛տ վաղ էր, որ էշը կաղ էր,
 Էս մահվան գին էր, իշտահի բան չէր:

Նոր շենացածը մկան հիշատակը
Մըտքումն պահելով, ու իր առակը.
Մեկ օր էլ նրանց եղ դոնադ արեց,
Հազար բաբաթ բան պատրաստիլ տվեց:
Որ կերան, խմեցին, քեֆներն չաղացավ,
«Պատվելի իշխանք՝ բերանն բաց արավ,
Աշխարքումս հրաշք շատ է պատահել
Բայց Աստծու խաթեր՝ ինձ՝ խնդրեմ ասել,
Ո՞վ է լըսել՝ թե անիրավ մուկը
Թողած հավի միսն, շաքարն ու ձուկը,
Երկաթի խոփի կեսը էնպես կըրծի,
Որ տեսնողի աչքն բաց մընա, սառչի»: —
— «Կըլի, շատ կըլի, Ա՛ղա»՝ ձեն տվին
Նրանք հազար տեղից, խոսքը դորդեցին: -
«Երկաթ ու մո՞ւկը»: — Տղե՛րք՝ դուս էկե՛ք,
Մուկը որ մաշիք կարող չի ծակիլ,
Նա ի՞նչպես կարաց երկաթը ծամիլ»: —
Դուռը փակած էր, տղերքը կանգնած,
Կեսի, դագանակ ձեռներին բըռնած:
Ղորդ ա, կերած հացն նա հարամ արեց,
Որ հալալ տեղ չէր, խի՛ստ շատ լավ արեց,
Հիմիկ մարդիք որ իրանց խերն ուզեն,
Էսպես բարեկամ չուզեն, ռադ անեն,
Քանի՞ էսպես ճաշ պետք է պատրաստած,
Քանըսի՞ մաշիքն առաջը դրած:
Քանի փող ունիս, մուկդ երկաթ կուտի,
Ձեռըդ պակսելիս՝ մաշկիդ չի՛ դիպչի: